

KAESTOKALDEN ENIMMÄISMÄÄRÄKSI IMPRESSIONISMI
MÄÄRÄNYT NELJÄKYMMENTÄ PÄIVÄÄ, SILLÄ SEN AJAN
JÄLKEEN YLEISÖN MIELENKINNOITUS ALKAA VAIPIA. NINÄ
NELJÄKYMMENTÄPÄIVÄNÄ PÄIVÄÄ INNOSTUNEEN
YLEISÖN TRYYTTÄESSÄ ARSEENAN JA OYTLAAGOTTORUNNAN
SUUTTAMISEN KAKSI RUOKIA NÄISTÄ TULI HAKEMAAN NÄKÄ-
TAITEILIJAN HAKIJAAN SINKÄ HETKENÄ NÄKÄTAITEILIJAN
ASETTUI AINA VASTARINTAAN... MIKSI LOFETIÄ VAIN
NELJÄKYMMENTÄ PÄIVÄN JÄLKEEN? MIKSI KÄNELTÄ
TAHOOTTIIN RUOKIA NÄKÄÄ SAADA JÄTKÄÄ PÄÄSTÖÖN,
VILITTÄÄ ITSENSÄ SAARUTTAMATTOMIN AISTI SILLÄ
PÄÄSTÖÖN KYNÄÄ HÄN TUNSI RAJATTOMAKSI!

Crumb piirtää Nälkätaiteilijan häkistä vapauttamisen näin...

Kuvitettuja klassikoita

vai omaperäisiä teoksia?

Sarjakuvapiirtäjät tulkitsevat kirjallisia aiheita

... ja Kuper tällä lailla.

David Zane Markowitzin kirjoittama ja underground-vaari Robert Crumbin piirtämä Kafka vasta alkaville ja edistyneille on ilmestynyt sopivasti suomeksikin, typerällä nimellä tosin. Omaelämäkerrallisia ja poliittisia sarjakuvia tekevä toinen jenkki Peter Kuper on lävyyttänyt vertailuksi tiskiin oman albuminsa Give It Up! and other short stories Kafkan novelleista.

Kukapa sopisi paremmin Kafkan sarjakuvalliseksi tulkiksi kuin Crumb. Molemmat herrathan ammentavat aiheensa omasta neuroottisesta elämästään. Suurin ero on tietysti siinä, että Kafka eräännytti kirjoituksensa fantasiaksi ja onnistui samalla laajentamaan yksityisiä visioitaan niin, että hänen nimestään on tullut yleissana.

Yleensä (kliseisesti) kafkamaisella tarkoitetaan lähinnä yksilön hämääntyvää asemaa yhteiskunnan, erityisesti kasvotoman byrokratian, rattaissa. Crumbin repostelut omista ongelmistaan lienevät sen verran omalaatuisia, että niistä on vaikeampi rakentaa yhtä yleispätevää ja jokaista koskettavaa ongelmanasettelua. Tosin teini-ään ujoitelur tyttöjen suhteen lienevät tuttuja enimmille länsimaiden miehenpuolille ainakin jossain määrin.

Mairowitzin teksti käynee hyvin Kafkan esittelystä vasta alkaville, jotka tietenkin saattavat olla jatkossa myös edistyneitä. Mutta perustasolla se yhtä kaikki liikkuu ja edistymisen jää muiden tekstien varaan. Kafkan sitominen juutalaiseen huumoriperinteeseen on silti kiva muistutus. Kun Kafkasta on tullut vuosisadan kirjallisuuden keskeisimpiä nimiä, suhtaudutaan hänen tuotantonsa helposti turhan tyyppötsäisesti. Eihän sisällön arvo mihinkään hupene, vaikka se olisi myös hauska, mitä varsinkin Kafkan novellit ovat.

Tämmöisissä sarjakuvaa ja tekstiä yhdistävissä tieto-opuksissa kahden elementin suhde on ongelma. Kafka-kirjassa on hyvää yritystä. Asiapätkät erottuvat ladottuina, sarjakuvissa on käytetty useita eri tekstaustyyliä riippuen siitä, minkä tyyppisestä tekstistä on kysymys. Ainakin sarjakuvallisen esityksen kannalta teksti silti rajoittaa kerrontaa.

Jos alkuteksti on niin tuttu kuin Kafkan tuotanto, on sen kuvallisella tulkitsijalla välineestä riippumatta ainakin yksi ongelma. Teksti jättää aina tilaa lukijan mielikuvulle, jotka vaihtelevat suuresti, varsinkin jos aihe on niinkin mielikuvituksellinen kuin esimerkiksi kop-

Ihan kuin kustantajat meillä ja muualla olisivat tienneet, että Sarjainfo aikoo julkaista kirjallisuusteemanumeron! Kirjallisiin aiheisiin perustuvia sarjakuva-uutuuksia on ilmestynyt viime aikoina sopivasti. Ne antavat tilaisuuden verrata paria eri sarjakuvallista näkemystä Kafkan novelleista ja viime vuosisadan vaihteen kauhromantikkasta.

Harri Römpötti

pakuoraiseksi muuttuva mattimeikäläinen.

Crumb onnistuu hommassa paremmin kuin esimerkiksi suurin osa Kafkan elokuvajäistä. Hänen piirrostyylinsä on aiheeseen sopivan orgaaninen. Eloisassa viivassa on samaa tummanpuhuvaa rosaa, jonka voi helposti liittää Kafkan maailmankuvaan.

Hienoinen yllätys sen sijaan on, että Peter Kuper möhlii homman pahasti. Yleensä Kuper näyttäisi piirtävän hiellel-

justi, nyt vielä rapummin. Siinä katsoa löytätkin Kafkan tekstistä huokuvasta punallisesta lihaisuudesta.

Kuper yrittää hajottaa sarjakuvan perinteistä kuvakerrontaa ja liittää ruutuja paikkoihin villisti. Se jää turhaksi kekkilukseksi, joka ei toimi. Ehkä suurin ongelma on Kuperin posketon tahti: 60 sivuon on ahdettu yhdeksän novellin tulkitsemat. Crumbilla vastaavan tilayden seittä ainakin osittain opuksen tietokirjallisuus. Elämäkerrankin pitää maistaa mukaan.

Kuperilla teksti kulkee roudussa seittäivänä ja kaiken kukkuraksi ladottuna. Se vain lisää kylmyyden vaikutelmaa niin, että voisi epäillä Kuperin yrittäneen Kafkansa väärin (vaiko vain toisin?). Tai sitten koko teos on kiireellä toteutettu tilaustyö.

Kafkan novelleista Nälkätaiteilija on saanut nälkinnän molemmilta. Kumpikin käy sen läpi kymmenessä sivussa. Molemmat turvautuvat puhe- ja ajatuskupliin vasta tarinan lopussa. Kuperilla kuplia on seitsemän, Crumbilla 13.

Crumbia tulkinta on sikäli tekstipainotteisempi, että hänen versiossaan ruutuja on 19, kun taas Kuperin Nälkätaiteilija ruutu peräti 34 ruudussa. Silti

Nälkätaiteilija on Crumbin kirjan osuiksista "sarjakuvallisin". Siinä Mairowitzin tekstiosuudet eivät ole mukana.

Lienee osoitus Crumbin lahjoista piirtäjänä, että vähäisemmästä ruutumäärästä huolimatta hänen versionsa vaikuttaa eläväisemmältä. Kumpikaan ei yllä sarjakuvana kuvinkaan korkealle, vaan molemmat kärsivät kirjallisuuden "sarjakovatisoitteen" veteistä vaudesta: ne on puristettu aivan liian alttaiseen tilaan. Kun vielä yritetään olla "uskollisia" alkuteokselle, ei ole mitään ihme, että tekstin määrä suhteessa kuviin kahlitsee niin Crumbin kuin Kuperin Nälkätaiteilija lähinnä kuvakertomukseksi, lähelle perinteisesti halveksittuja kuvitettuja klassikoita.

Toisaalta Crumbin ja Mairowitzin opus on kyllä ihan miellyttävä ja kiintoussu lukukokemus, vaikkei sarjakuvalliset ilmaisutkaan häikäisekään.

Sarjiksessa aloittanut ja Mustanaamiolla itsensä pitkään elättänyt Kari Leppänen kuvittaa Demonian albumissaan neljä vanhaa kauhuvuorollia. Mukana ovat Ulric Daubheny, Bram

Kummituksetko Crepaxin ja Jamesin kotiolettajaa pillaavat - vaiko toiveunet?

Robert Crumb ja David Zane Mairowitz:
Kafka vasta-alkaville ja edistyville
 suom. Jukka Heiskanen
 tekstännyt Jussi Karjalainen
 Jalava 1995

Peter Kuper:
Give It Up! and other short stories
 NBM 1995

Kari T. Leppänen:
Demonia
 Arklinen Banaani 1995

Guido Crepax:
The Turn of The Screw
 engl. käännös Stefano Gaudiano
 NBM 1995

Stoker, Rudyard Kipling ja Robert Louis Stevenson. Guido Crepax on puolestaan tarttunut Henry Jamesin novelliin *The Turn of The Screw*, joka kuuluu samaan tyyliin ja aikakauteen.

Leppänen osaa piirtää. Hänen tyyliinsä on viihdesarjakuvalla perinteinen realismi. Viivapiirroskoulukunnan perinnettä voi jäljittää lähinnä amerikkalaisesta ketjusta Alex Raymondista vaikkapa Wallace Woodin kautta Berni Wrightsoniin. Mitään uutta Leppänen ei tähän perinteeseen tuo. Hänen ammattitaitoiset piirroksensa näyttävät jopa persoonattomilta, vaikka runsas musta yrittäinkin tehdä tunnelmasta muka synkeän uhkaavan.

Tyypillisimmillään ja klassisimmillään tyyli oli 50-luvun EC-yhtiön kauhutarjoissa, joita Leppänen jälki muistuttaa suuresti. EC julkaisi legendaarisissa lehdissään lyhyitä sarjakuvanovelleja, jotka olivat omiaan aikanaan poikkeuksellisia lähinnä sisällöltään. Ne ottivat kantaa muun maassa rasismia ja taloudellista sortoa vastaan viihteen keinoin.

Kerronnallisesti EC:n sarjoissa ei ollut mitään erikoista edes ilmestymisajan kohtanaan. Nykyään ne näyttävät tiukasti ahdettuina jäykiltä. Teksti hallitsi

kuvia turhan paljon. Leppänen toistaa esikuviansa virheen uskollisesti. Tarinat on tungettu enimmilläänkin vain 15 sivuun. Pienenpuoleinen sivukoko on omiaan korostamaan ahtautta.

Leppäsen valitsemat novellitkaan eivät järin sytytä. Nykylukijalle tarinat vaikuttavat naiveilta ja ennalta-arvattavilta.

Italialaiselle eroottisen sarjakuvan mestarille Guido Crepaxille kirjalliset aiheet eivät ole vieraita. Monista sarjakuvatisoinneista ennestään tuttuja ovat Suomessaakin Tohtori Jekyll & Mr Hyde ja Emmanuelle eikä de Sadekaan ole Crepaxille vieras. Alkuteoksen tulkintana *The Turn of The Screw* on Crumbin, Kuperin ja Leppäsen tekeleiden vastakohta. Crepax käyttää Jamesin novellin kertomiseen koko albumin, 56 sivua. Alunperin se on piirretty vuonna 1989.

Crepax ei myöskään tyydy vain kuvittamaan alkuteosta, vaan tekee siitä aivan oman tulkintansa. Jamesin novelli kertoo kahden sisaruksen, tytön ja pojan, kotiolettajasta, joka epäilee oppilaidensa asioiden olevan huonosti. Tarinan taustalla luuraavat lasten ja aikuisten väliset seksuaaliset jännitteet. Aihe on ollut tietysti aikanaan tulenarka, joten ei ihme, ettei James puhu teemastaan koskaan suoraan, vaan kätkee sen salamyhkäiseen kauhutunnelmaan.

Eroitiikan erikoismiehenä Crepax tietenkin nostaa tarinan seksuaalisuuden pintaan. Kotiolettajatar keikistelee painajaisissaan kelteisillään alvairiinsa kummitusten alistettavana. Toden ja kuvitelman rajan Crepax säilyttää silti häilyvänä. Hänen tulkinnastaan on ehkä jopa Jamesin tekstiä vaikeampi päätellä, onko koko touhu vain opettajan houretta.

Voi tietysti sanoa, ettei alkuteoksen hienovaraista tunnelmaa ole syytä peukaloida suorasukaisemmaksi, mutta Crepaxin albumi on joka tapauksessa muodoltaan tämän läjän kunnianhimoisin. Sitä korostaa myös Crepaxin kerrontatyyli, jossa kuvat kulkevat aina omaan tahtiinsa toisiinsa limittyen ja sivuilla oudosti virraten. Aina Crepax ei välttä sekavuutta, mutta rohkeuden ja omaperäisyyden puuttesta häntä ei pääse moittimaan. **○**

Leppänen sovittaa kauhua kankeasti.